

Сибірцев В.В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. Обґрунтовано сутність і встановлено причини виникнення інституціональних конфліктів у сфері функціонування ринкового механізму здійснення соціально-економічних відносин. Визначено характер впливу процесів і процедур інституціональної еволюції та інституціонального проектування на виникнення протиріч, які у сфері ринкової взаємодії можуть приймати вид інституціональних пасток та інституціональних конфліктів. Визначено структуру та дано характеристику основних складників інституціонального простору здійснення соціально-трудова відносин на національному ринку праці. Встановлено особливості та розглянуто види інституціональних конфліктів на національному ринку праці.

Ключові слова: інститут, інституціональний простір, інституціональне регулювання, інституціональний конфлікт, ринок праці.

Постановка проблеми. Здійснення процесів ринкового реформування економіки нерозривно пов'язане з формуванням інституціональних умов, сприятливих для вирішення завдань активізації господарської активності та підприємницької ініціативи, підтримки конкурентоспроможності та зміцнення конкурентних переваг національного виробництва на зовнішньому та внутрішньому ринках, зростання інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання та підвищення ефективності їх економічної діяльності, збільшення добробуту та досягнення високої якості життя населення та ін. Невід'ємним складником забезпечення успішного виконання зазначених завдань є розбудова інституціонального простору функціонування ринкового механізму здійснення соціально-трудова відносин, орієнтованих на формування та розвиток людського капіталу, належного та адекватного до вимог сучасного етапу суспільного розвитку, що визначається ускладненням змісту та зростанням творчо-креативного характеру праці, глобалізацією масштабів та інтернаціоналізацією потоків трудової міграції, підвищенням потреб виробництва у висококваліфікованих кадрах та розмаїтих за професійною спрямованістю компетентностей персоналу.

Проте здійснення заходів з інституціонального реформування у цій сфері визначається виникненням суттєвих протиріч, помітних перешкод та обмежень, що в умовах продовження економічної кризи та поширення негативних проявів у соціально-трудова відносинах знаходять вираз у незбалансованості попиту і пропозиції на національному ринку праці, незадовільних показниках ефективності використання людських ресурсів, низькому рівні оплати труда, невисоких стандартах якості трудового життя та ін. Необхідність прискорення інституціональних реформ та подолання суперечностей в інституціональному розвитку національного ринку праці (НРП) визначає актуаль-

ність та практичну орієнтованість досліджень зазначеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розбудови інституціонального забезпечення соціально-економічних та соціально-трудова відносин розглядалися у дослідженнях багатьох авторитетних вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як С. Істомін [3], Г. Клейнер [6], Н. Лебедева [7], П. Лемешенко [8], Д. Норт [10], О. Попов [12], Г. Поченчук [13], О. Сухарев [14], Р. Хардін [17], Д. Ходжсон [18], І. Шовкун [15] та ін. Причини виникнення та передумови прояву інституціональних протиріч, пасток та конфліктів уважно вивчалися у роботах Є. Балацького [1], Т. Дейнеки [2], І. Іваненко [4], О. Квятковської [5], Г. Клейнера [6], П. Лемешенко [8], В. Полтеровича [11], О. Шубіної [4], Н. Ющенко [16], О. Чаусовської [16] та ін.

Однак слід відзначити, що окремі питання, пов'язані з виявленням закономірностей загострення та узагальнення сутності протиріч і конфліктів у ході здійснення реформаторських дій із розбудови інституціонального простору функціонування та розвитку НРП, зокрема в контексті вивчення рефлексійних та міжсуб'єктних аспектів такого роду суперечностей, залишаються недостатньо дослідженими та вимагають поглибленого розгляду.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності, визначенні причин виникнення інституціональних конфліктів та розробленні рекомендацій щодо розв'язання інституціональних конфліктів на національному ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення протиріч і суперечностей у процесі інституціонального розвитку складних відкритих великомасштабних соціально-економічних систем являє собою діалектичну основу не тільки для вдосконалення відповідних складників інституціонального простору, а й для підвищення ефективності функціонування господарського механізму ринкової економіки у цілому. Так, Д. Норт [10, с. 17] підкреслює, що інституціональні зміни, джерелом та рушійною силою реалізації яких є інкрементна орієнтація на подолання різного роду перешкод для економічного зростання, визначають саму мотиваційну структуру людської взаємодії в усіх сферах суспільної активності. З іншого боку, Дж. Ходжсон [18, с. 10–12] підкреслює, що соціальні перетворення у суспільстві відбуваються в процесі своєрідного «інституціонального навчання», у ході якого економічні актори (індивіди та колективи-організації) пристосовуються до актів перебудови інституціонального середовища (що, очевидно, мають внутрішню логіку здійснення) шляхом зміни власних моделей і стратегій поведінки, що, своєю чергою, неодмінно визначає неминучість подальших трансформацій інституціонального простору.

Проте вплив інституціональних змін на динаміку соціально-економічного зростання характеризується неоднозначністю

спрямованості та наявністю надзвичайно складних закономірностей реалізації. Зокрема, Д. Норт [10, с. 108] вказує на небезпеку виникнення розбіжностей у часовій динаміці оновлення різних елементів інституціонального середовища (насамперед, формально закріплених та існуючих неформально), що може внести розбалансованість у функціонування інституціонального механізму регулювання у цілому. О. Сухарев [14, с. 144] також відзначає, що перешкоди для обґрунтованої побудови та ефективного застосування нових інституціональних правил ринкової взаємодії можуть бути прямо зумовлені недосконалістю елементів інституціонального простору регулювання соціальних відносин в інших суспільних сферах, перш за все у контексті функціонування механізмів взаємодії груп особливих інтересів із приводу введення певного роду нових інституціональних обмежень. Г. Клейнер [6, с. 415] вказує на необхідність дотримання в ході інституціонального проектування (створення та впровадження інституціональних інновацій) вимог як забезпечення відповідності такого роду нововведень до особливостей господарського середовища, так і щодо визначення порівняльної ефективності виконання певних регулятивних функцій у зіставленні з наявними інститутами-субститутами, без чого процес інституціонального оновлення може бути недостатньо продуктивним.

Окрім того, з точки зору О. Попова [12, с. 102–103], реалізація заходів щодо вдосконалення регулювання ринкових трансакцій за оновлення окремих елементів інституціонального простору взаємодії, вирішуючи одні фундаментальні проблеми (наприклад, пов'язані із забезпеченням неухильності виконання економічними агентами положень певних інституціональних норм), може виступити підґрунтям для виникнення нових суперечностей, зумовлених імовірною неоднозначністю ролі та функцій інституціональних утворень різного походження (таких, що виникли природним еволюційним шляхом або цілеспрямовано спроектованих під час реалізації реформаторських заходів) у суспільних відносинах. І. Шовкун [15, с. 30] бачить загрозу для стабільності економічного та інноваційного розвитку суспільства у можливій нестабільності інституціонального простору («інституціональної матриці»), який змінюється, через відсутність вбудованих механізмів стримування і противаг, нестача яких у ході здійснення заходів щодо оновлення формальних інституціональних норм і правил буде перешкоджати рутинізації відповідних стимулюючих імпульсів, а отже, не дасть можливість сформуванню позитивної спонукальної спрямованості дії нових інститутів. Н. Лебедева [7, с. 4] також пропонує враховувати під час впровадження нових елементів інституціонального механізму ймовірність негативного впливу двох його складників, а саме культурної інерції (консервативний опір та небажання суб'єктів здійснювати зміни моделей і стратегій поведінки, що раніше були ефективними) та інституційного конфлікту (виникнення розбіжностей і протиріч між традиційними та новітніми інституціональними утвореннями).

Найчастіше увага дослідників під час розгляду протиріч, які знаходять прояв у динаміці інституціональних трансформацій, зосереджується навколо вивчення питань виникнення та закономірностей стабілізації існування неефективно діючих елементів інституціонального простору соціально-економічних відносин, що приймають вигляд т. зв. інституціональних пасток (наприклад, І. Іваненко [4, с. 25], В. Полтерович [11, с. 3], О. Чаусовська [16, с. 61], О. Шубіна [4, с. 25], Н. Ющенко [16, с. 61] та ін.). Так, Б. Патон та ін. [9, с. 41] наголошують на тому, що саме існування інституціональних пасток (ІП) у наці-

ональній економіці є ключовим джерелом мотиваційної обмеженості під час реалізації нагальних економічних та екологічних інтересів вітчизняного суспільства. Г. Поченчук [13, с. 303] підкреслює, що негативний характер прояву сучасних умов інституціональних перетворень в Україні пов'язаний із визначальними особливостями даного процесу, що виражаються у різного роду ІП, зокрема пов'язаних із повною (або частковою) дисфункціональністю, або екзаптацією (зміною функціональної орієнтації дії), новоутворених елементів інституціональної структури економіки, закріпленням на постійній основі тих із цих елементів, використання яких передбачало короткостроковий перехідний період використання та ін.

Проте, з точки зору автора, не менш важливим для забезпечення цілеспрямованості та результативності інституціональних реформ здається визначення причин та передумов виникнення інституціональних конфліктів (ІК) у сфері функціонування ринкового механізму здійснення соціально-економічних відносин. У контексті розгляду цього питання можна виділити два основні підходи: нормативний, у рамках якого ІК пропонується розглядати як форму прояву суперечностей між нормативними (переважно новоутвореними або суттєво оновленими в ході інституціонального проектування) та структурно-організаційними складниками інституціонального середовища; структурний, відповідно до положень якого ІК є виразом внутрішніх протиріч, тобто дисбалансів або невідповідностей (до причин формування яких належить широке коло різних явищ і процесів), усередині інституціонального простору певного виду соціально-економічних відносин (між будь-якими його елементами).

Отже, з погляду нормативного підходу, інституціональний конфлікт являє собою певний різновид інституціональної пастки (що в даному разі наближується за змістом до прояву т. зв. «ефекту блокування» [10, с. 23]), роль якої відіграє застарілий консервативний інститут (правило або організація), що перешкоджає виконанню більш прогресивної нової інституціональної норми (ІН). Так, Є. Балацький [1, с. 79–80] відносить до ІК суперечності, що виникають між укоріненими та впроваджуваними ІН, результатом антагоністичного суперництва між якими стає або формування нежиттєздатного інституціонального утворення (що, проте, визначається потенціалом позитивного впливу на соціально-економічні відносини), або домінування неефективних, але досить стійких і незмінних елементів інституціонального простору (інституціональних мутантів). С. Істомін [3, с. 50] наполягає на ще більш звуженому підході, у рамках якого ІК пов'язується тільки із загостренням протиріч між старими та новими правилами, суперництво між якими призводить до обмеження ефективності дії інституціонального механізму в цілому та непродуктивного зростання трансакційних витрат зокрема. О. Квятковська [5, с. 330], частково визнаючи можливість розмаїття причин виникнення і форм прояву ІК, також зосереджує увагу на розгляді протиріч між технологіями виконання різних за новизною формальних ІН. Але, з точки зору автора, такий підхід здається не виправдано обмеженим, оскільки за нього поза розглядом залишаються протиріччя, пов'язані з наявними (неоновленими) елементами інституціонального простору, між складниками інституціонального забезпечення функціонування різних, але взаємодіючих сфер суспільної активності та ін.

Проте й більш змістовний структурний підхід, у контексті якого знімаються обмеження, притаманні положенням нормативної концепції, не дає можливості для пояснення причин

виникнення ІК, а також відмінностей цього виду протиріччя від інституціональних пасток. Так, Т. Дейнека [2, с. 51–52] взагалі дотримується глобального погляду на це питання, розглядаючи ІК як пік соціальних розбіжностей, що супроводжують процеси суспільного організаційного відтворення, проявами чого стають інституціональні зміни у функціональному наповненні глобального управління та у появі суб'єктів, які виступають носіями та прихильниками нових функціональних моделей. А, наприклад, П. Лемещенко [8, с. 105] хоча й дотримується позиції, згідно з якою ІК являє собою певної «сили» протиріччя між різного роду інституціональними утвореннями (до складу яких, із точки зору науковця, належать формальні й неформальні, політичні й економічні, громадські та внутрішньофірмові, норми регламентації підприємств і мотиви поведінки людини – з таким складом елементів, що П. Лемещенко відносить до інституціонального простору, вже не можна погодитися), але все ж таки наголошує при цьому на змістовній близькості понять інституційного конфлікту та інституційної пастки.

На думку автора, необхідною передумовою виявлення причин і встановлення закономірностей виникнення ІК є дотримання вимог комплексності підходу та цілісності розгляду структурно-функціональної побудови інституціонального простору регулювання соціально-економічних відносин у контексті зосередження уваги на послідовності здійснення інституціональних змін. Базою для реалізації такого роду підходу обрано національний ринок праці (НРП), що є одним із найбільш складних за структурною побудовою та функціонально-рольовим наповненням дій економічних агентів механізмів ринкової економіки (рис. 1), підтримка сталого функціонування та розвитку якого вимагає розбудови довшого інституціонального забезпечення соціально-трудових відносин (СТВ).

Отже, у складі інституціонального середовища продуктивної людської активності в рамках НРП слід виділити такі елементи, взаємовідносини між якими визначаються певним ієрархічним характером: інституції (найбільш узагальнені форми типізації соціальних ролей і функцій, що визначають соціальний статус і функції агентів у процесах суспільного відтворення, продуктивної зайнятості, відносин із засобами виробництва та результатами господарювання тощо); інституціональні норми (функціональні моделі поведінки, параметри яких закріплені у певних інформаційних моделях, що описують припустимі соціальні правила ринкової взаємодії, до складу яких належать як формальні, так і неформальні норми); інституціональні структури (структуровані форми соціального моделювання колективного інституціонального вибору, що, перш за все, визначають процедурний та організаційно-режимний аспекти людської взаємодії; для НРП до складу такого роду форм можна віднести некомерційні галузеві та професійні спільноти, діяльність яких орієнтована на підтримку комунікації та координації всередині цих людських угруповань); інституціональні організації (структуровані форми волевиявлення людських груп, об'єднаних за принципом чітко вираженого спільного інтересу та однорідності використовуваного інструментарію його забезпечення; окреме місце у складі інституціональних організацій належить державним установам, до компетенції яких входить підтримка процедур вирішення завдань забезпечення продуктивної зайнятості, формування людського капіталу тощо).

Взаємодія складників інституціонального середовища (ІС) СТВ визначається орієнтацією на здійснення рефлексивно-інституціонального регламентування взаємодії учасників

національного ринку праці, що знаходить прояв як у упорядкованні ментального простору суб'єктної рефлексивної взаємодії (визначається суб'єктивним характером сприйняття суб'єктами цінностей, образів та уявлень, сформованих під впливом елементів ІС), так і на структуризацію механізмів регулювання соціально-трудових відносин.

Сформовані інформаційні моделі рефлексії агентами можливих варіантів реалізації індивідуальних інтересів визначають вибір певних стратегій ринкової поведінки, унікальне сполучення яких зумовлює виникнення безлічі ситуацій ринкової взаємодії, для унормування яких використовують упорядковані раніше ІН, підтримка виконання яких через механізми регулювання здійснюється інституціональними організаціями.

Ключовим критерієм для оцінки дієвості сформованого механізму інституціонального регулювання стає визначення його здатності щодо ефективного розв'язання міжсуб'єктних ринкових конфліктів, джерелом виникнення яких виступають протиріччя в інтересах або стратегіях поведінки, що реалізуються різними суб'єктами. Непоборність утруднень під час застосування сформованого інституціонального забезпечення може свідчити про необхідність удосконалення складників інституціонального середовища на засадах усунення наявних інституціональних пасток (проявом яких є неможливість вирішення міжсуб'єктних ринкових конфліктів) або інституціонального проектування засад подолання ймовірних ІК (за неефективності вирішення міжсуб'єктних суперечностей).

Отже, відмінності у причинах виникнення та особливостях прояву інституціональних конфліктів щодо інституціональних пасток пов'язані із характерними властивостями зазначених явищ (табл. 1).

Таким чином, до складу основних інституціональних конфліктів на національному ринку праці, слід віднести такі прояви неузгодженості між елементами інституціонального середовища СТВ, що не дають змоги забезпечити ефективне вирішення міжсуб'єктних суперечностей:

- між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну форму існування (формальні або неформальні), а також функціональну і предметну спрямованість (наприклад, розбіжності між нормативними актами, що регламентують СТВ, або традиціями, які існують у певній галузі або професійній сфері);

- між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну функціональну та предметну спрямованість, але різну форму існування або прояв у часі (наприклад, протиріччя між діловою практикою трудового найму та державними соціальними стандартами працевлаштування);

- між інституціями та інституціональними нормами різної або однорідної форми існування (ІК виникає за умови інституціонального проектування нових правил шляхом імпорту або заміщення);

- між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну або різну форму існування, а також різну функціональну та предметну спрямованість (наприклад, розбіжності між типізацією соціальних моделей та ролей у освітньому секторі та у сфері продуктивної зайнятості, що знаходить прояв у значних розбіжностях у підходах до формування людського капіталу, зокрема фахових компетентностей);

- між інституціональними організаціями або органами, з одного боку, та інституціональними нормами – з іншого (ІК виникає за умови інституціонального проектування нових

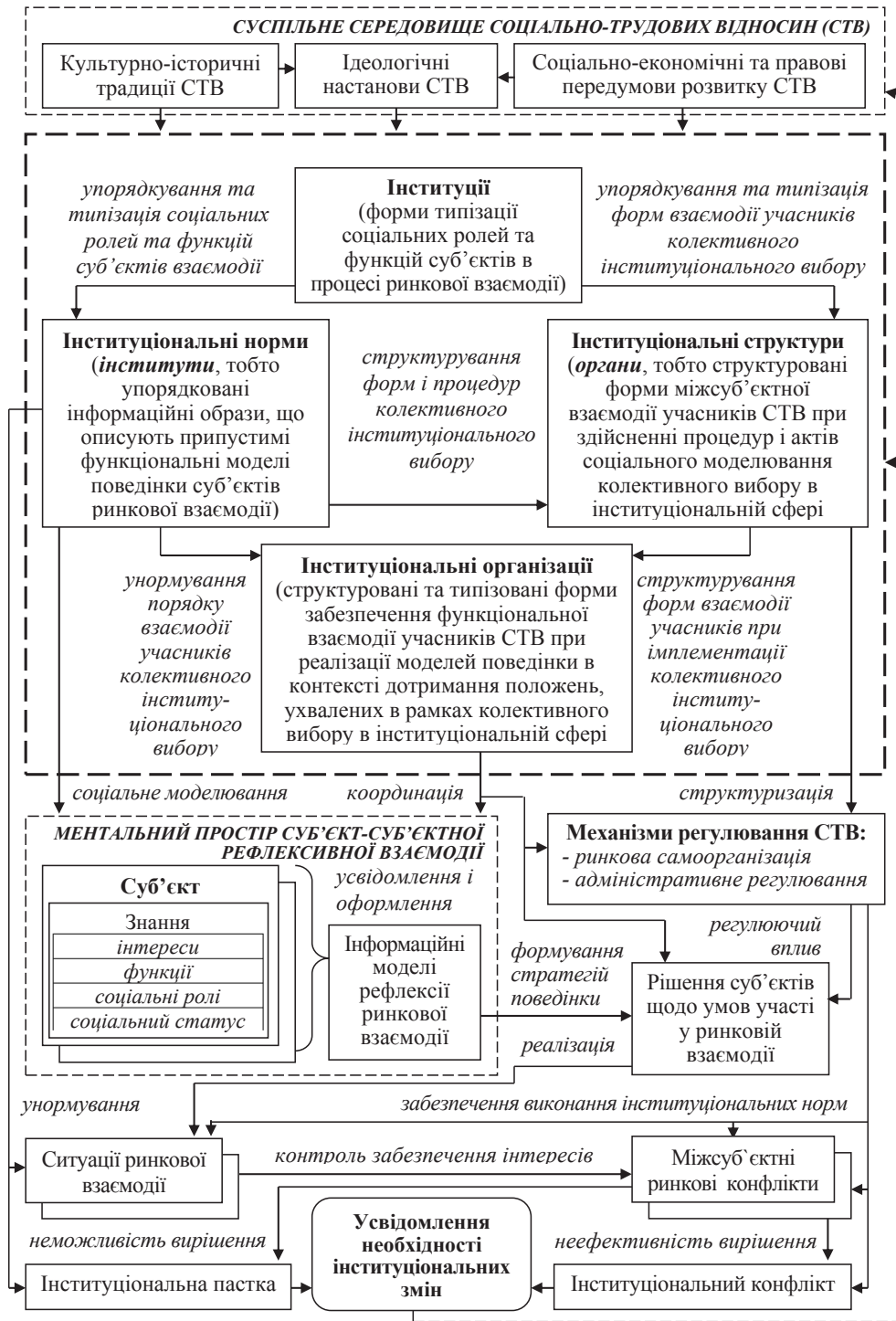

Рис. 1. Послідовність здійснення інституціональних змін на НРП

правил шляхом імпорту або заміщення за збереження незмінної організаційної побудови інституціонального простору, як це відбувається під час імплементації новітніх ІН державними організаціями або профспілками, не орієнтованими на використання ринкових механізмів організації взаємодії);

– між однорідними за функціональною спрямованістю складниками інституціонального простору, що визначаються цільовою спрямованістю на задоволення різних за змістом або термінами реалізації інтересів суспільного або індивідуального характеру.

Висновки. Складниками інституціонального середовища продуктивної людської активності в рамках НРП є такі ієрархічно пов'язані елементи: інституції; інституціональні норми; інституціональні структури; інституціональні організації. Ключовим критерієм для оцінки дієвості сформованого механізму інституціонального регулювання стає визначення його здатності щодо ефективного розв'язання міжсуб'єктних ринкових конфліктів, джерелом виникнення яких виступають протиріччя в інтересах або стратегіях поведінки, що реалізуються різними суб'єктами. Непоборність утруднень під час

Порівняльна характеристика причин виникнення та особливостей прояву інституціональних пасток та інституціональних конфліктів у сфері взаємодії учасників ринкових відносин

Характеристики	Інституціональні пастки	Інституціональні конфлікти
Зміст базового протиріччя	Між станом об'єкту регулювання (типізовані форми ринкової взаємодії) та змістом регулятивного впливу з боку елементів інституціонального простору (ІІІ)	Між змістом регулятивного впливу різних елементів ІІІ, сполучена дія яких не дає можливості забезпечити ефективну ринкову взаємодію
Природа виникнення суперечності	Елементи ІІІ не виконують (не здатні виконувати) функції унормування та прямого врегулювання актів ринкової взаємодії	Регулятивний вплив різних елементів ІІІ на ринкову взаємодію має суперечливий, незбалансований характер
Предмет суперечності	Невідповідність регулятивного впливу певного елементу інституціонального простору до стану та змісту ринкових трансакцій	Неоднозначність змісту і спрямованості регулятивного впливу різних елементів інституціонального простору ринкової взаємодії
Форма прояву суперечності	Непоборність утруднень (неможливість ефективного регулювання) при застосуванні сформованого інституціонального забезпечення ринкових відносин	Недостатній рівень ефективності вирішення міжсуб'єктних суперечностей під час використання наявного інституціонального забезпечення ринкової взаємодії
Сфера поширення суперечності	Цілісна сукупність актів міжсуб'єктної ринкової взаємодії, які є об'єктом певного виду інституціонального регулювання	Окремі види актів міжсуб'єктної ринкової взаємодії, регулювання яких пов'язано із необхідністю поліінституціонального впливу
Конкретні причини виникнення суперечності	Високий рівень динамічності трансформацій господарського середовища; різка зміна умов ринкової взаємодії; революційний (штучний) характер змін (імпорт, заміщення елементів ІІІ) елементів інституціонального простору	Культурно-інерційний характер еволюційних (природних) змін ІІІу в контексті трансформації умов ринкової взаємодії, що супроводжуються (часто) імпортом (заміщенням) окремих складників ІІІ
Економічні наслідки прояву суперечності	Стрибокподібне зростання трансакційних витрат; виникнення непоборних перешкод для здійснення ринкових трансакцій	Зростання трансакційних витрат; неможливість забезпечення рівноправного використання інституціональних практик суб'єктами ринку
Сфера прояву суперечності	Ринкова міжсуб'єктна взаємодія	Інституціональна взаємодія. Міжсекторальна взаємодія
Методи структуризації суперечності	Функціонально-інституціональний	Системно-рефлексивний. Полісуб'єктний
Механізм вирішення суперечностей	Інституціональне проектування процедур і режимів адаптації нових елементів ІІІ. Орієнтація на довгострокову підтримку цінностей	Підтримка інституціональної рівноваги (забезпечення збалансованості інституціонального впливу)

застосування сформованого інституціонального забезпечення може свідчити про необхідність удосконалення складників ІС на засадах усунення наявних інституціональних пасток (проявом яких є неможливість вирішення міжсуб'єктних ринкових конфліктів) або інституціональне проектування засад подолання ІК (за неефективності вирішення міжсуб'єктних конфліктів).

До складу основних інституціональних конфліктів на національному ринку праці слід віднести такі прояви неузгодженості між складниками інституціонального середовища СТВ, що не дають змоги забезпечити ефективне вирішення міжсуб'єктних суперечностей: між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну форму існування, а також функціональну та предметну спрямованість; між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну функціональну та предметну спрямованість, але різну форму існування або прояв у часі; між інституціями та інституціональними нормами різної або однорідної форми існування; між інституціями або між інституціональними нормами, що мають однорідну або різну форму існування, а також різну функціональну та предметну спрямованість; між інституціональними організаціями або органами, з одного боку, та інституціональними нормами – з іншого; між однорідними за функціональною спрямованістю складовими інституціонального простору,

що визначаються цільовою спрямованістю на задоволення різних за змістом або термінами реалізації інтересів суспільного або індивідуального характеру.

Подальшого дослідження в контексті реалізації запропонованого підходу до ідентифікації причин виникнення інституціональних конфліктів потребують теоретико-методичні аспекти вибору інструментарію протидії загостренню інституціональних протиріч у цій сфері.

Література:

1. Балацкий Е.В. Институциональные конфликты в сфере высшего образования / Е.В. Балацкий. // Экономика образования. – 2007. – № 3. – С. 79–89.
2. Дейнека Т. Институциональный аспект современных глобальных суперечностей / Т. Дейнека // Herald of KNUTE (Вісник КНТЕУ). – 2013. – № 6. – С. 51–56.
3. Истомин С.В. Сравнительный анализ институционального и хозяйственного механизмов в трансформируемой экономике / С.В. Истомин // Вестник Челябинского госуд. ун-та. – 2010. – № 27. – С. 47–51.
4. Іваненко І. «Інституціональні пастки» в країнах із перехідною економікою / І. Іваненко, О. Шубіна // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Економічні науки. – 2011. – № 3. – С. 24–29.
5. Квятковская Е.И. «Электронное правительство» как источник институциональных конфликтов / Е.И. Квят-

- ковская // Многоликий дискурс : [монография] ; под общей редакцией В.Е. Хвощева и М.А. Малышева. – Челябинск : ЮУрГУ ; КПОИ, 2012. – С. 328–335.
6. Клейнер Г.Б. Институциональные изменения: проектирование, селекция или протезирование? / Г.Б. Клейнер // Постсоветский институционализм. – Донецк : Каштан, 2005. – С. 408–433.
  7. Лебедева Н.Н. Научные предпосылки разработки теории институционального механизма / Н.Н. Лебедева // Вестн. С.-Петерб. гос. ун-та. – 2002. – № 2(13). – С. 3–9
  8. Лемещенко П.С. Институциональная природа денег, или Шаг к тайне финансового кризиса / П.С. Лемещенко // Вестник БГУ. – 2014. – Сер. 3. – № 1. – с. 103–111.
  9. Національна парадигма сталого розвитку України / За заг. ред. Б.С. Патона. – К. : Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України, 2012. – 72 с.
  10. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – М. : Начала, 1997. – 180 с.
  11. Полтерович В.М. Институциональные ловушки : Есть ли выход? / В.М. Полтерович // Общество и реформы. – 2004. – С. 2–20.
  12. Попов О. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління : [монографія] / О.С. Попов. – Харків : ІНЖЕК, 2009. – 360 с.
  13. Поченчук Г.М. Особливості сучасних інституціональних перетворень економіки України / Г.М. Поченчук // Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2015. – № 835. – С. 298–304.
  14. Сухарев О.С. Социальная экономика: институты, инновации, экономическая политика / О.С. Сухарев. – М. : Экономическая литература, 2004. – 292 с.
  15. Шовкун І.А. Передумови інноваційного розвитку економіки з позицій інституціонального підходу / І.А. Шовкун // Економічна теорія. – 2004. – № 4. – С. 22–38.
  16. Ющенко Н. Институциональные ловушки в переходной экономике / Н. Ющенко, Е. Чаусовская // Наукові праці ДонНТУ. Серія «Економічна». – Випуск 103-2. – С. 60–64.
  17. Hardin R. How Do You Know? The Economics of Ordinary Knowledge. R. Hardin // Princeton University Press, 2009. – 256 p.
  18. Hodgson G. The hidden persuaders: institutions and individuals in economic theory / G. Hodgson // Cambridge Journal of Economics. – 2003. – Vol. 27, issue 2. – P. 159–175.

Сибирцев В.В. Причины возникновения и способы разрешения институциональных конфликтов на национальном рынке труда

Аннотация. Обоснована сущность и установлены причины возникновения институциональных конфликтов в сфере функционирования рыночного механизма осуществления социально-экономических отношений. Определен характер влияния процессов и процедур институциональной эволюции и институционального проектирования на возникновение противоречий, которые в сфере рыночного взаимодействия могут принимать вид институциональных ловушек и институциональных конфликтов. Определена структура и дана характеристика основным составляющим институционального пространства осуществления социально-трудовых отношений на национальном рынке труда. Установлены особенности и рассмотрены виды институциональных конфликтов на национальном рынке труда.

Ключевые слова: институт, институциональное пространство, институциональное регулирование, институциональный конфликт, рынок труда.

Sybirtsev V.V. Causes and methods of resolving national labor market institutional conflicts

Summary. The article substantiates the essence and establishes the reasons for the emergence of institutional conflicts in the sphere of functioning of the market mechanism for the implementation of socio-economic relations. The character of processes and procedures of institutional evolution and institutional designing on the emergence of contradictions that can take the form of institutional traps and institutional conflicts in the sphere of market interaction are determined. The structure and characteristics of the main components of the institutional space for the implementation of social and labor relations in the national labor market are described. The peculiarities and types of institutional conflicts in the national labor market are considered.

Keywords: institute, institutional space, institutional regulation, institutional conflict, labor market.